



Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2005/06:144 Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige jämte sex motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 2004 och 2005.

I propositionen föreslås att pass för direkt resa till Sverige för den som är under arton år skall utfärdas om barnets vårdnadshavare har lämnat medgivande. Pass skall dock få utfärdas även utan sådant medgivande om barnet befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl. Ett pass för direkt resa till Sverige som har utfärdats utan vårdnadshavarens medgivande skall inte kunna återkallas av vårdnadshavaren. Vidare föreslås att på begäran av en passmyndighet skall en sådan kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten yttra sig i passärenden som gäller utfärdande av pass utan vårdnadshavarens medgivande till den som är under 18 år. Gäller passärendet fråga om att utan vårdnadshavarens medgivande utfärda pass för direkt resa till Sverige skall ett sådant yttrande avges skyndsamt.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avslår motionerna. I ärendet finns en reservation (m, fp, kd, c).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Lagförslagen	5
Reservation	8
Svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands, punkt 3 (m, fp, kd, c)	8
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9
Propositionen	9
Motion från allmänna motionstiden hösten 2004	9
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	9
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	12
<i>Bilaga 3</i>	
Yttranden från andra utskott	14

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302). Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:144.

2. Tillgodosedd motion

Riksdagen avslår motion 2005/06:So429 yrkande 10.

3. Svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:So524, 2005/06:So288 yrkande 8, 2005/06:So289 yrkandena 1–6, 2005/06:So429 yrkandena 1–5, 8 och 9, 2005/06:So447 och 2005/06:So695 yrkande 5.

Reservation (m, fp, kd, c)

Stockholm den 11 maj 2006

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Britta Lejon (s), Rolf Olsson (v), Margareta Persson (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Frisk (s), Elisebeht Markström (s), Göran Norlander (s), Johan Linander (c), Joe Frans (s), Cecilia Magnusson (m), Kerstin Andersson (s), Leif Björnlod (mp), Hillevi Engström (m), Karin Granbom (fp) och Olle Sandahl (kd).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I november 2005 upprättade Socialdepartementet promemorian Utfärdande av pass för barn för direkt resa till Sverige (dnr S2005/8472/ST). Promemorian har remissbehandlats, och remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (dnr S2005/8472/ST).

Lagrådet har yttrat sig över regeringens förslag. Regeringen har följt Lagrådets förslag.

Regeringens lagförslag återfinns i *bilaga 2*.

Justitiekottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen jämte eventuella följdmotioner. Propositionen har inte föranlett några motioner. Socialutskottet har till justitiekottet tillsammans med yttrandet överlämnat ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden åren 2004 och 2005.

Socialutskottets yttrande finns i *bilaga 3*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att pass för direkt resa till Sverige skall utfärdas för den som är under 18 år om barnets vårdnadshavare lämnat medgivande. Pass skall dock få utfärdas även utan sådant medgivande om ett barn befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl. Vidare föreslås att pass för barn för direkt resa till Sverige som utfärdats utan vårdnadshavares medgivande, inte skall kunna återkallas av vårdnadshavaren. Slutligen föreslås att kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten på begäran av en passmyndighet skall yttra sig i passärenden som gäller fråga om att utan vårdnadshavares medgivande utfärda pass för den som är under 18 år. Ett yttrande skall avges skyndsamt om ett passärende gäller fråga om att utan vårdnadshavares medgivande utfärda pass för barn för direkt resa till Sverige.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Utskottets överväganden

Lagförslagen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i passlagen. Samtidigt föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder för barn som befinner sig i vanmakt utomlands.

Jämför reservation (m, fp, kd, c).

Det förekommer att barn som har sin hemvist i Sverige skickas utomlands av sina vårdnadshavare för exempelvis utbildning och fostran. Inte sällan skickas barnen till familjens ursprungsland. I en del fall har utlandsvistelsen kommit till stånd i strid med barnets vilja, och barnet har fråntagits pass och eventuella returbiljetter. En del av dessa barn har efter en tid givit sig i väg från den plats där de vistats, och de har då ofta sökt sig till svenska ambassader och konsulat för att bl.a. få hjälp att återvända till Sverige. Under år 2004 fick Utrikesdepartementet via utlandsmyndigheterna kännedom om att 19 barn mot sin vilja befann sig i utlandet och önskade återvända hem till Sverige. Barnens medelålder var knappt 16 år. Många av barnen var pojkar av somaliskt ursprung med svenskt medborgarskap. I några fall har barnen varit utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige. I ungefär två fall av tre var de aktuella barnen eller familjerna kända av socialtjänsten. År 2005 berördes något färre antal barn. Barnen har inte sällan hamnat i situationer där de farit illa eller där det funnits risk för att deras hälsa eller utveckling skall skadas. När barnen tagit kontakt med de svenska utlandsmyndigheterna har de ofta haft akuta behov av hjälp med mat och bostad på den aktuella platsen eftersom de tagit sig från en annan del av landet till huvudstaden eller t.o.m. till ett annat land. Barnen har även haft behov av ett nytt pass och hjälp med resan hem till Sverige. För att lösa problemen har utlandsmyndigheterna kontaktat barnets vårdnadshavare eller annan person som har det primära ansvaret för barnet och med deras och socialtjänstens hjälp kunnat se till att barnet kommit hem till Sverige. Vid en del tillfällen har dock vårdnadshavarna inte velat medverka till att barnet reser tillbaka till Sverige. Utlandsmyndigheterna har då funnit det osäkert huruvida det med gällande rätt finns möjlighet att utfärda pass för barnet, utan att barnens vårdnadshavare lämnat medgivande till detta, och man har inte heller kunnat bedriva handläggningen av passärendena med den skyndsamhet som med hänsyn till barnens förhållanden varit önskvärd.

I propositionen föreslås ändringar i passlagen (1978:302) som innebär att pass för direkt resa till Sverige som huvudregel skall få utfärdas för den som är under 18 år om barnets vårdnadshavare har lämnat sitt medgivande. Pass skall dock få utfärdas även utan sådant medgivande om ett barn befinner sig i en situation där det finns risk för att barnets hälsa och utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl. Ett provisoriskt pass som har utfärdats utan medgivande av vårdnadshavaren skall inte heller kunna återkallas av vårdnadshavaren. I motion So429 (m) anförs att barns möjlighet att få passhandling och konsulärt bistånd vid ansökan från svensk beskickning utomlands då vårdnadshavare motsätter sig detsamma bör utredas.

Socialutskottet har i sitt yttrande bl.a. anfört att de föreslagna ändringarna i passlagen innebär att barnens intressen kommer att kunna beaktas framför vårdnadshavarnas i de fall då de senare har motstridiga intressen eller saknar intresse i det avseendet. Detta förefaller det finnas ett behov av. Socialutskottet noterar också att det föreslås att, i likhet med vad som gäller då passmyndigheter inom riket överväger att utan vårdnadshavarens medgivande utfärda pass enligt 7 § andra punkten passlagen, de utrikes passmyndigheter som överväger att utfärda provisoriska pass skall inhämta yttranden från socialnämnden. Då yttrandet skall avges skyndsamt kommer det visserligen inte att kunna företas någon omfattande utredning. Det kommer dock att finnas någon form av underlag för den utfärdande myndigheten och socialnämnden kommer på det viset att ha viss kännedom om, och även möjlighet att följa upp, barnets sociala situation i Sverige. Här ingår bl.a. möjligheten att vid behov ingripa med beslut om tvångsomhändertagande med stöd av lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Eftersom de föreslagna lagändringarna endast berör barn som är svenska medborgare ser socialutskottet fram emot att regeringen även avser att framöver göra motsvarande förändringar avseende främlingspass. Socialutskottet har noterat att regeringen redan vidtagit vissa åtgärder genom att i regleringsbrevet för år 2006 ge länsstyrelserna i uppdrag att förstärka tillsynen av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör strandsatta barn och att de berörda länsstyrelserna skall redovisa sina insatser och resultaten av tillsynen till regeringen senast den 1 februari 2007. Socialutskottet anser att justitieutskottet bör tillstyrka propositionen.

Justitieutskottet instämmer i vad socialutskottet har anfört och tillstyrker propositionen. Yrkandet i motion So429 får härigenom anses vara tillgodosett, och riksdagen bör avslå motionen i denna del.

I motionerna 2004/05:So524 (s), So288 (m), So289 (m), So429 (m), So447 (fp) och So695 (kd) som överlämnats från socialutskottet behandlas frågor om socialtjänstens ansvar för svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands. Det kan vara fråga om barn som vistas växelvis i både föräldrarnas gamla hemland och sitt eget hemland Sverige, och barn som mot sin vilja placeras av sina föräldrar i religiösa fundamentalistiska skolor i föräldrarnas hemland för att fostras, medan föräldrarna finns kvar i

Sverige. En annan fråga som väckts i motionerna är huruvida tvångsomhändertagande med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall kunna ske även om barnet befinner sig utomlands, och slutligen har också frågan om möjligheten att utfärda pass för minderåriga utan vårdnadshavarens medgivande berörts.

Socialutskottet har i sitt yttrande till justitieutskottet ansett att yrkandena i de av socialutskottet överlämnade motionerna i huvudsak tillgodoses genom de i propositionen föreslagna ändringarna i passlagen. Socialutskottet föreslår att justitieutskottet avstyrker bifall till motionerna.

Justitieutskottet, som konstaterar att motionsyrkandena rör frågor som i huvudsak ligger utanför justitieutskottets beredningsområde, har ingen annan uppfattning än socialutskottet. Justitieutskottet avstyrker bifall till motionerna 2004/05:So524, So288, So289, So429, So447 och So695 i nu behandlade delar.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands, punkt 3 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m), Hillevi Engström (m), Karin Granbom (fp) och Olle Sandahl (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:So288 yrkande 8, 2005/06:So289 yrkandena 1–6 och 2005/06:So429 yrkandena 1–5, 8 och 9 samt bifaller delvis motionerna 2004/05:So524, 2005/06:So447 och 2005/06:So695 yrkande 5.

Ställningstagande

Omfattningen av att barn skickas utomlands för att ”gå i skola” m.m. är otillräckligt klarlagd. Socialutskottet redovisar att svenska utlandsmyndigheter under år 2004 fått kännedom om 19 fall där barn som skickats utomlands hamnat i svårigheter och sökt hjälp för att komma hem. Förra året rapporterades något färre fall. Det finns goda skäl att anta att det finns ett mörkertal, och det är viktigt att Sverige gör vad som är möjligt för att ta reda på hur vanligt detta är och i vilken utsträckning svenska myndigheter känner till samt eventuellt bidrar ekonomiskt till dessa resor. Vi anser vidare att det yttrande som socialtjänsten skall avge när provisoriska pass skall utfärdas inte räcker till för att säkerställa att berörda barn får den hjälp och det stöd de behöver. Det behövs därför en översyn av socialtjänstens befogenheter vad gäller svenska barn som hamnar i vanmaktssituationer utomlands. Översynen bör också omfatta socialtjänstens uppföljningsansvar då barnen kommit hem. Vi vill också peka på att även andra lagar kan behöva ses över i syfte att förebygga, ingripa och agera när barns rättigheter och trygghet hotas.

Det får ankomma på regeringen att låta utreda dessa frågor och att återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som tillgodoser vad vi här anfört.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2005/06:144 Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige :

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302).

Motion från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:So524 av Mariam Osman Sherifay (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om s.k. dumpade barn.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:So288 av Sten Tolgfors (m):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av socialtjänstens uppföljningsansvar och befogenheter vad gäller svenska barn som hamnar i vanmaktssituationer utomland.

2005/06:So289 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda hur vanligt det är att svenska barn sänds till utsatthet utomlands samt de omständigheter som barnen hamnar i.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda vad kommunernas socialförvaltningar känner till om placering av barn i uppfostringsskolor utomlands, om socialtjänsten medverkat i finansiering av detta samt vilket ansvar kommunerna tar för att följa upp den situation barnen hamnar i.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över den samlade lagstiftning som gäller vid barns resor till forna hemländer, dvs. bl.a. skollagen, socialtjänstlagen och LVU.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att göra en översyn av socialtjänstens uppföljnings-
ansvar och befogenheter vad gäller svenska barn som hamnar i
vanmaktssituationer utomlands.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag för att före-
bygga att barn hamnar i vanmaktssituationer utomlands, där deras
rättigheter kränks.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om stöd för barn som efter att ha befunnit sig i van-
makt utomlands sedan återkommit till Sverige.

2005/06:So429 av Hillevi Engström (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att låta utreda hur vanligt det är att svenska barn
sänds till utsatthet utomlands samt de omständigheter som barnen
hamnar i.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att låta utreda vad kommunernas socialförvaltningar
känner till om placering av barn i religiösa fundamentalistiska sko-
lor utomlands, om socialtjänsten medverkat i finansiering av detta
samt vilket ansvar kommunerna tar för att följa upp den situation
barnen hamnar i.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att regeringen låter se över den samlade lagstiftning
som gäller vid barns egna resor till forna hemländer, det vill säga
bl.a. skollagen, socialtjänstlagen och LVU.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om förslag för att förebygga att barn hamnar i fundamen-
talistiska religiösa skolor, där deras mänskliga rättigheter riskerar
att kränkas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om stöd för barn som har befunnit sig i vanmakt i
uppfostringsanstalter eller på annat sätt och sedan kommit till Sve-
rige.
8. Riksdagen uppdrar åt regeringen att låta utreda om LVU (lagen om
vård av unga) skall ändras till att gälla på svenska beskickningar
utomlands.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att tvångsomhändertagande med stöd av LVU skall
kunna ske interimistiskt, även om den unge befinner sig utomlands.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att utreda regler kring barns möjlighet att få pass-
handling och konsulärt bistånd vid ansökan från svensk beskick-
ning utomlands då vårdnadshavare motsätter sig detsamma.

2005/06:So447 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förhindra att barn skickas till vanvård utomlands.

2005/06:So695 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn vad gäller rättssäkerheten för barn som skickats ut från landet.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302)

Härigenom föreskrivs i fråga om passlagen (1978:302)

dels att 11 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Pass för direkt resa till Sverige skall alltid utfärdas för sökande som uppehåller sig utomlands och som begär sådant pass.

Om den som begär passet är under arton år skall det utfärdas om barnets vårdnadshavare har lämnat medgivande. Pass får dock utfärdas även utan sådant medgivande om barnet befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl.

11 a §

En kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten skall på begäran av en passmyndighet yttra sig i passärenden som gäller fråga om att utan vårdnadshavares medgivande utfärda pass för barn under arton år.

Ett yttrande skall avges skyndsamt om ett passärende gäller fråga om utfärdande av pass enligt 11 § andra stycket passlagen.

12 §¹

Passmyndigheten skall återkalla gällande pass, om

1. passinnehavaren har förlorat eller efter ansökan har befriats från sitt svenska medborgarskap,
2. passet avser barn under arton år och barnets vårdnadshavare eller, om barnet vistas här i landet och står under vårdnad av båda föräldrarna, en av dem begär att passet skall återkallas och det inte finns synnerliga skäl mot återkallelse,
3. passinnehavare, som är efterlyst och skall omhändertagas omedelbart vid anträffandet, uppehåller sig utomlands och det av särskilda skäl är motiverat att passet återkallas,

¹ Senaste lydelse 2005:655.

4. passinnehavaren genom en dom som har vunnit laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta, att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

5. passinnehavaren avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden att avtjäna är fängelse i minst ett år och innehavaren inte har villkorligt frigivits,

6. passinnehavaren genomgår sluten ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år,

7. passinnehavaren genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

8. hinder mot bifall till passansökan enligt 7 § förelåg vid tiden för passets utfärdande och hindret fortfarande består, eller

9. annan än den för vilken passet är utställt förfogar över passet.

Särskilt pass skall dessutom återkallas, när de skäl som har föranlett passets utfärdande inte längre finns.

Vad som sägs i första stycket 2 skall inte gälla i det fall pass utfärdats utan vårdnadshavares medgivande enligt 11 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

BILAGA 3

Yttranden från andra utskott

Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har den 4 april 2006 berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2005/06:144 Utfärdande av provisoriska pass för barn för direkt resa till Sverige, jämte de motioner som kan komma att väckas i ärendet. Propositionen har inte föranlett några motioner, men socialutskottet överlämnar, under förutsättning av justitieutskottets medgivande, ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden 2004 och 2005. Motionerna rör krav på åtgärder för svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands.

Propositionen och motionerna föranleder följande yttrande från socialutskottet.

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen föreslås lagändringar i passlagen (1978:302). Ändringarna innebär att pass för direkt resa till Sverige skall utfärdas för den som är under arton år om barnets vårdnadshavare lämnat sitt medgivande. Pass skall dock få utfärdas även utan sådant medgivande om ett barn befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl. Det föreslås vidare att pass för barn för direkt resa till Sverige som utfärdats utan vårdnadshavares medgivande inte skall kunna återkallas av vårdnadshavaren. Slutligen föreslås att kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom socialtjänsten, på begäran av passmyndighet, skall yttra sig i fråga om att utan vårdnadshavares medgivande utfärda pass för den som är under arton år.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Motionerna

Under allmänna motionstiden 2004 och 2005 har ett antal motioner väckts, nämligen 2004/05:So524 av Mariam Osman Sherifay (s), 2005/06:So288 yrkande 8 och 2005/06:So289 yrkandena 1–6, båda av Sten Tolgfors (m), 2005/06:So429 av Hillevi Engström (m) yrkandena 1–5 och 8–9, 2005/06:So447 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) och 2005/06:So695 yrkande 5 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd).

Motionerna tar upp frågor om socialtjänstens ansvar för svenska barn som befinner sig i vanmakt utomlands. Det kan vara fråga om barn som vistas växelvis i både föräldrarnas gamla hemland och sitt eget hemland Sverige, och barn som mot sin vilja placeras av sina föräldrar i religiösa fundamentalistiska skolor i föräldrarnas hemland för att fostras, medan föräldrarna kan finnas kvar i Sverige. En annan fråga som väckts är huruvida tvångsomhändertagande med stöd av lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall kunna ske även om barnet befinner sig utomlands, och slutligen har också frågan om möjligheten att utfärda pass för minderåriga, utan vårdnadshavares medgivande, berörts.

Bedömning

Utskottet har erfårit att det förekommer att barn, som har sin hemvist i Sverige, skickas utomlands av sina vårdnadshavare för exempelvis utbildning eller fostran. I en del fall har utlandsvistelsen kommit till stånd i strid med barnets vilja, och barnet har fråntagits sitt pass och eventuella returbil-

jetter. En del av dessa barn har efter en tid gett sig i väg från den plats där de vistats och de har då ofta sökt sig till svenska ambassader och konsulat för att få hjälp med att återvända till Sverige.

Under 2004 fick Utrikesdepartementet via utlandsmyndigheterna kännedom om att 19 barn mot sin vilja befann sig i utlandet och önskade återvända hem till Sverige. Barnens medelålder var knappt 16 år. Många av barnen var pojkar med somaliskt ursprung med svenskt medborgarskap. I några fall har barnen varit utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige. I ungefär två fall av tre var de aktuella barnen eller familjen kända av socialtjänsten. År 2005 berördes något färre antal barn.

Dessa barn har inte sällan hamnat i situationer där de farit illa eller det funnits risk för att deras hälsa eller utveckling skall skadas. När barnen tagit kontakt med de svenska utlandsmyndigheterna har de ofta haft akuta behov av hjälp till mat och bostad på den aktuella platsen eftersom de tagit sig från en annan del av landet till huvudstaden eller till och med till ett annat land. Barnen har även haft behov av ett nytt pass och hjälp med resan hem till Sverige.

För att lösa problemen har utlandsmyndigheterna kontaktat vårdnadshavarna eller annan person som har det primära ansvaret för barnet och med deras och socialtjänstens hjälp kunnat se till att barnen kommit hem till Sverige. Vid en del tillfällen har emellertid vårdnadshavarna inte velat medverka till att barnet reser tillbaka till Sverige. Utlandsmyndigheterna har då funnit det osäkert huruvida det med gällande rätt finns möjlighet att utfärda pass för barnen, utan att barnens vårdnadshavare lämnat medgivande till detta, och man har heller inte kunnat bedriva handläggningen av passärendena med den skyndsamhet som med hänsyn till barnens förhållanden varit önskvärd.

Utskottet har uppmärksammat att Socialstyrelsen under år 2005 utfärdat ett meddelandeblad "Handläggning inom socialtjänsten av ärenden då barn med hemvist i Sverige söker hjälp hos svenska utlandsmyndigheter". I meddelandebladet uttalas bl.a. att provisoriskt pass för hemresa till Sverige för barn under arton år förutsätter att vårdnadshavaren lämnat sitt medgivande till att pass utfärdas och skriver på passansökan.

Av propositionen framgår att lagförslaget innebär att provisoriskt pass för barn för resa till Sverige i normalfallet skall få utfärdas endast efter medgivande från vårdnadshavarna, men att sådant medgivande inte skall krävas för att utfärda pass i de fall ett barn som är svensk medborgare befinner sig i en situation där det finns risk för att dess hälsa eller utveckling skadas eller det annars finns särskilda skäl att utfärda pass. Därtill har framgått att ett provisoriskt pass utfärdat på det viset, utan medgivande av vårdnadshavaren, inte heller skall kunna återkallas av vårdnadshavaren. På det föreslagna viset kommer, enligt utskottets mening, dessa barns intres-

sen att kunna beaktas framför vårdnadshavarnas i de fall då de senare har motstridiga intressen eller saknar intresse i det avseendet. Detta förefaller det finnas ett behov av.

Utskottet noterar också att det föreslås att, i likhet med vad som gäller då passmyndigheter inom riket överväger att utan vårdnadshavarens medgivande utfärda pass enligt 7 § andra punkten passlagen (1978:302), de utrikes passmyndigheter som överväger att utfärda provisoriska pass skall inhämta yttranden från socialnämnden. Då yttrandet skall avges skyndsamt kommer det visserligen inte att kunna företas någon omfattande utredning. Det kommer dock att finnas någon form av underlag för den utfärdande myndigheten och socialnämnden kommer på det viset att ha viss kännedom om, och även möjlighet att följa upp, barnets sociala situation i Sverige. Här ingår bl.a. möjligheten att vid behov ingripa med beslut om tvångsomhändertagande med stöd av lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Eftersom de föreslagna lagändringarna berör endast barn som är svenska medborgare ser utskottet fram emot att regeringen även avser att framöver göra motsvarande förändringar beträffande främlingspass. Utskottet har noterat att regeringen redan vidtagit vissa åtgärder genom att i regleringsbrevet för år 2006 ge länsstyrelserna i uppdrag att förstärka tillsynen av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör strandsatta barn och att de berörda länsstyrelserna skall redovisa sina insatser och resultaten av tillsynen till regeringen senast den 1 februari 2007.

Utifrån de aspekter socialutskottet har att beakta bör propositionen tillstyrkas.

Socialutskottet anser att motionerna från allmänna motionstiden 2004 och 2005 i huvudsak tillgodoses genom de nu föreslagna ändringarna i passlagen (1978:302). Utskottet föreslår därför att justitieutskottet avstyrker bifall till motionerna 2004/05:So524, So288 yrkande 8, So289 yrkandena 1–6, So429 yrkandena 1–5 och 8–9, So447 och So695 yrkande 5.

Stockholm den 25 april 2006

På socialutskottets vägnar

Chatrine Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Chatrine Pålsson (kd), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Magdalena Andersson (m), Elina Linna (v), Jan Lindholm (mp), Martin Nilsson (s), Jan Emanuel Johansson (s), Marita Aronson (fp), Christina Nenes (s) och Gunilla Wahlén (v).